

Vore Fædre

Taler

Michael Birkeland

Dato

13 januar 1866

Sted

Christiania

Omstændigheter

Foredrag i Studentersamfundet

1 Mine Herrer!

Den Fest, som Nordens Ungdom i Fællesskab har vedtaget at fejre idag, vil denne Gang i hvert af Landene have sit forskellige Præg. Hos vore svenske
5 Brødre vil der være Glæde over, at deres urgamle Frihed har sprængt de nedarvede middelalderlige Former; de hilse med Jubel Frembrudet af det nye Liv, som ikke alene vil give de fremadskribende Bevægelser i Samfundets Indre, men ogsaa den berettigede Stræben efter Tilslutning til Broderfolkene forøget Kraft. I Danmark vil Trangen til politisk Sammenhold mellem de tre Riger
10 stærkest gjøre sig gjældende, skjærpet ved Erindringen om de sidste Aars Trængsler; men den Glæde og de lyse Forhaabninger, som før fulgte denne Tanke, er veget for den overvældende Følelse af Nødvendighedens Bud. Vore Brødres Festtanker ere ogsaa vore; men Tilslutningen vil ikke hos Alle være udelt og fuldstændig. Vi glæde os over Sveriges Lykke; thi vort Broderlands
15 Styrke og Fremvæxt er ogsaa vor; men der findes Mange blandt os, der frygte for de fjernere Følger af denne betydningsfulde Begivenhed, idet de endnu ikke have kunnet gjøre sig fortrolige med de Krav, som Udviklingen af Unionen vil stille til hvert enkelt af Folkene, og derfor i enhver Styrkelse af det Hele og Fælles ere tilbøielige til at se en Svækkelse af det Enkelte, en Fare for det Enkeltes
20 Selvstændighed. Og med de danske Brødre samstemme vel alle her Tilstedeværende i Erkjendelsen af, at Nordens politiske Sammenslutning er ønskelig og bør fremmes, med den stærke Følelse af, at den er nødvendig ikke blot for det danske, men i lige Grad for hvert af Nordens Folk, og at derfor alle Folkenes Kræfter bør anspændes for at naa dette Maal, denne Følelse savnes
25 vistnok altfor ofte blandt os, fordi intet Øieblikkets Tryk gjør sig gjældende.

Denne vor eiendommelige Stilling til hvad der i dette Øieblik stærkest bevæger

den nordiske Ungdom, - denne Splittelse i vore Sympathier, der har sin Grund i,
30 at vi ikke fuldstændig ere gennemtrængte af Følelsen for Norden som Helhed, -
denne Stilling finder sin Forklaring deri, at vi ere et ungt Folk, et Folk, der har
Følelsen af nyligen at have gjenfundet sig selv, og som derfor tror, at dets eneste
Opgave er at holde fast paa sig selv. Vi burde vide, mine Herrer, at Isolationen
har sine Farer, og at de dybeste, mest begrundede Eiendommeligheder netop
35 [...], styrkes og udpræges til bevidst Gyldighed under Samlivet med Andre. Vor
Historie, rigtig forstaaet, lærer det bedre end noget andet. Ikke destomindre
gjenlyder vort Samfund af Fordringer, som gaa ud paa at omdanne
Samfundslivet, dets Midler og Aabenbarelsesformer, ikke i Medhold af vor
historisk udviklede Eiendommelighed, ikke i Kraf af en indre, med Instinktets
40 Magt frembrydende Trang, men i Henhold til en almindelig Fordring paa, at et
Folk skal saavidt muligt sondre sig som forskjelligt fra Andre, og i
Overensstemmelse med en theoretisk opgjort Anskuelse om, hvad der bør
ansees for at være nationalt. Disse Phænomener høre maaske med som et
nødvendigt Lev i et ungt Folks Udvikling; men det er klart, at Samfundet under
45 Forfølgelse af saadanne phantastiske Formaaler lettelig taber af Sigte eller forfeiler
andre gyldigere Opgaver. Den Slægt, som hildes i saadanne Anskuelser, er udsat
for, at dens Blik forvildes, idet smaa Sandheder fordunkle de store, det
Væsentlige forsvinder for det Uvæsentlige, og Virkelighedens Krav sættes tilside
for indbildte Nødvendigheder. Og denne Ulykke er almen; Ingen kan unddrage
50 sig Trykket af den Atmosfære, hvori han lever.

Mod en saadan Fortabelse skulde Nationens Historie danne et betryggende
Værn. Overalt hvor der leves et sundt Liv, er Følelsen af Folkets organiske
Udvikling og Sammenhæng med sin Fortid stærk nok til at afvise saadanne
55 Udskeielser. Hos os kjendes ikke Historien som en saadan over Folkelivets
Enhed vaagende Samfundsmagt. Meget mere er det almindeligt at fornegte
mange Aarhundreder af vor Tilværelse, om hvilke man bruger den neppe
tilfulde forstaaede Phrase: de have ingen Historie. Mange Slægtled af vore Fædre
vil man ikke kjendes ved - og dog holder man Feste til Fædrenes Minde. Jeg
60 anser det ikke upassende paa denne Dag at tale om, hvem der ere vore rette
Fædre. Usikkerhed i dette Punkt er Usikkerhed om selve vor Tilværelses Grund
og vort Forhold til Frænderne.

De sidste halvhundrede Aar kjende vi kun gennem Sagnet, ingen historisk
65 Fremstilling lærer os, hvorledes det unge Norges Skjæbne har været. Men dette
Savn føles kun lidet, den nærmeste Fortid er saaledes forbunden med Nutiden,

at den til en vis Grad forstaaes med denne. Aaret 1814 ligger klart og solbelyst for os. Men den Tid, der gaar forud, er i den almindelige Bevidsthed en

70 Folkesøvn, en i Aarhundreder fortsat Dvaletilstand, som, naar de patriotiske Strenge skulle anslaaes noget stærkere, f. Ex. ved alle Syttendemaifester, betegnes som en Trældomstid, en Fornedrelsesstand, som Norges Løve afrystede i 1814. Man tænker sig, at Folket i 1814 er vaagnet ved et pludseligt Ryk, og man ser et svælgende Dyb mellem det frie, gjenfødte og det under Danskeaaget sukkende

75 Norge. Men, mine Herrer, den sande Historie kjender ikke saadanne bratte Overgange, den søger og finder overalt organisk Udvikling og Regelmæssighed. Ogsaa her staar den gamle og den nye Tid hinanden saa nær, at den første er den sidstes rette Grundvold. Tager man den i det Ydre mest iøinefaldende Forskjel i nærmere Betragtning, Forskjellen mellem den ubegrændsede Fyrstemagt, der

80 kræver Kongen agtet som "det ypperste og høieste Hoved her paa Jorden over alle menneskelige Love", og det grundlovbegrændsede, paa Frihedens Institutioner hvilende Kongedømme, - da er det klart, at det dansknorske Enevælde allerede flere Menneskealder før 1814 havde antaget en vis lovbunden Charakter og havde gennemført en Statsorganisation, som paa

85 mange Maader formildede og modificerede det absolute Dominiums strenge Charakter. Man stille sig ret for Tanken disse to Modsætninger: paa den ene Side Kongen i ubegrændset Magtfylde, tagende sin Beslutning ved Drikkebordet blandt sine Yndlinge eller i Sengen hos sin Maitresse, - "inter amplexus med Jomfru Moth", som det heder om Christian V's Beslutning at

90 fængsle Griffenfeldt, - paa den anden Side Kongen i siddende Raad, omgivet af sine bedste Mænd, afgjørende Sagerne efter forudgaaende Behandling i Regjeringskollegierne. Man øiner da, hvorledes det af de souveraine Konger skabte Embedsvæsen lidt efter lidt bliver en Magt i Staten, der indskrænker selve Absolutismen. I Virkeligheden kan man for den største Del af det attende

95 Aarhundredes Vedkommende sige, at Regjeringsformen var uindskrænket-monarkisk, modificeret ved Bureaukrati. Dette Ord har en hæsliig Klang i Nutidens Øren, men man maa gjøre sig Rede for Tingens Væsen og Betydning for de forskjellige Tider. Embedsmændene repræsenterede Landets Intelligents og den Forretningsdygtighed, der ene var istand til at styre Landet. I sin trinvis

100 Organisation udfyldte de det store Mellemrum mellem Folkets Ringhed og Kongens ensomme Majestæt, det laveste Trin havde Almuens, det høieste Kongens Øre. De havde en Stands Interesser ligeoverfor baade Konge og Folk, og de høieste Regjeringskollegier vare ikke blot Kongens Raad, men ogsaa Embedsstandens Afslutning og Spidse. Alt hvad der forelagdes Kongen til

105 Afgjørelse, forberededes i Almindelighed af disse Kollegier, og det blev

bestandig vanskeligere for Kongen at negte sin Underskrift paa en Expedition, der var motiveret i en udførlig Indstilling med mange Bilag. Hvorledes Bureaukratiet havde grundfæstet sit Herredømme, viste sig tydelig i 1771, da Struensee en kort Tid søgte at gennemføre en personlig Selvregjering ved Kabinets-Ordre, men - et Aar efter var Bureaukratiet allerede reorganiseret. Det var denne Embedsstand, som i 1814 benyttede Begivenhederne til at forandre Regjeringsformen i Norge paa en Maade, som er Gjenstand for Nationens Glæde og Stolthed. Fra det Synspunkt, vi her gjøre gjældende, kan man sige, at Forandringen væsentlig bestod i Indskrænkning af Kongens Magt, ikke i Bureaukatiets. Thi dette sidste blev nu ikke alene den exekutive Magts Organ, med forfatningsmæssig Indflydelse paa dens Beslutninger, men ogsaa, faktisk og indtil Videre, Folkets Repræsentanter ligeoverfor Kongemagten. Forsaavidt er altsaa her en Udvikling tilstede af hvad der under Foreningen med Danmark var grundlagt. I over et hundrede Aar har Embedsmændene indtaget en herskende Stilling i vort Land. Naar vi søge at samle i et Overblik denne nu forsvindende Styrelses Charakter, kan det vistnok ikke negtes, at Embedsstanden, ligesom enhver herskende Stand, stundom har misbrugt sin Magt, men det maa paa den anden Side erkjendes, at den kraftig har fremmet Landets Udvikling, at den under Absolutismen i sin faste Organisation har dannet en Skranke mod Vilkaarligheden, at den, da det beleilige Øieblik kom, grundlagde Friheden, ikke for sig selv, men for den hele Nation, at den værge den Frihed under dens første Farer, og endelig - hvad der er det største og skønneste - at den har opdraget Folket til selv at styre sin Skjæbne.

Vil man fremdeles danne sig en Forestilling om, hvilken Betydning Overgangen i 1814 har havt for Folkets Liv, for derefter at bedømme Forholdet mellem den gamle og den nye Tid, er det af Vigtighed at se hen til, hvad der ved selve Overgangen og i den nærmest paafølgende Tid bevægede Folkets Sind. Dersom Foreningen med Danmark havde været en Trældommens Tid, som mange af den nulevende Slægt synes at troe, maa der ved Overgangen vise sig Jubel og Glæde over, at Lænkerne sprænges, og i den største Frihedstid en urolig og rastløs Virksomhed for at hæve de gamle Misbrug og Undertrykkelser, hvorunder Nationen har lidt. Det er ogsaa sandt, at den første Bog, der udkom i det frie Norge, handlede om Danmarks politiske Forbrydelser mod Norge. Men det var ikke noget Udtryk for den almindelige Stemning. Tvertimod lyder der baade fra Rigsforsamlingen og det overordentlige Storting Ytringer af Savn og Sorg ved Skilsmissen fra Danmark. Wergelands Forslag til en Konstitutionsbestemmelse, der skulde afskjære Muligheden af Danmarks og

Norges Gjenforening, fik kun 11 Stemmer af 108 for sig; den Majoritet, der havde udseet den danske Thronfølger til Norges Konge, kunde naturligvis ikke paa Forhaand være fiendtligsindet mod en Union, der stod som en nærliggende Mulighed. Kun da Talen var om Indfødsretten, faldt der bitre Ytringer mod Danmark, men her var der ogsaa Spørgsmaal om en af Embedsmændenes høieste Interesser som Stand betragtet. Vil man høre en norsk Bondes Dom om Foreningstiden, saa kan jeg nævne nogle mærkelige Ytringer af Ole Haagenstad, der havde levet længe nok under den gamle og under den nye Forfatning til at kunne vurdere dem i det rette Forhold. I en politisk Tale, som han holdt den 17de Mai 1834, altsaa medens den antidanske Stemning var heftigst i Pressen, ytrede han: "I flere Aarhundreder var Norge forenet med Danmark og i den senere Tid under de danske Kongers Enevælde, men desuagtet under en saa liberal Regjering, at vi aldrig følte Frihedens Tab, og vi kunde regne os for den lykkeligste Nation i Europa, helst i den sidste Tid. Norges Indvaanere vare blevne fortrolige med den danske Regjeringsform; den var ligesom indsuget med Modernismen; det var ikke nogen Nordmands Ønske, langt mindre deres Brødres, at Foreningsbaandet mellem Danmark og Norge blev opløst". Denne velvillige Opfattelse af Foreningslivet har visselig til alle Tider været den norske Bondes; i Særdeleshed synes Spørgsmaalet, om Embedsmændene vare danske eller norske, at have været ham ligegyldigt; Erfaringen lærte ham snart, at der kunde være gode danske og slette norske Embedsmænd, og hans Kamp rettedes mod Embedsmanden som saadan uden Hensyn til Nationalitet. Charakteristisk er Haagenstads Bemærkning i Anledning af de hyppige og voldsomme Klager, som [...] Foreningens Ophør førtes over Norges Oversvømmelse med danske Embedsmænd: "Mulig", siger han, "disse Klager vare mere foranledigede af Mænd, der troede sig eller Beslægtede tilsidesatte, end at der var nogen Grund til at anke over danske Mænds Ansættelse eller Embedsførelse *)". - Den Slægt, der i sin egen Erfaring havde et usvigeligt Vidnesbyrd om, at Nordmændenes Liv under Foreningen med Danmark ikke var nogen Fornedrelsens Tilstand, kunde heller ikke have nogen Hastverk med at udslette Nedværdigelsens Mærker. Det første ordentlige Storting, der sad samlet i et helt Aar, arbeidede paa at ophæve Adelen, udvide Adgangen til Sagbrugsnæringen, indskrænke Bergverkseiernes Rettigheder, reformere Skydsvæsenet, regulere Pengevæsenet, forbedre Geistlighedens Indtægter, indsætte Odelsretten i sin gamle Værdighed o. s. v. Der var vistnok hist og her en liden Tendens til Frisindethed, der gik udenfor det fra den forrige Regjering Nedarvede, saaledes i Bergverks- og Sagbrugsvæsenet. Men det Største og Betydningsfuldeste i denne Henseende var den almindelige Tilladelse for enhver skatteydende Eier eller Bruger og Besidder

185 af matrikuleret Jordegods til - at brænde Brændevin. Denne Frihed, som Rigets
første Nationalforsamling forskaffede Landet, synes at have været meget
eftertragtet; thi den blev anseet for gyldig Grund til et nyt Skattepaalæg paa
Matrikulen, idet man altsaa gik ud fra, at Enhver, som eiede eller brugte Gaard,
ogsaa nød godt af den nye Frihed. Der høres megen Klynk og Klage over Tidens
190 Tryk, men intet bittert Tilbageblik paa lidte Forurettelser. I det Hele taget kan
man maaske sige, at den sidste Tid af den dansk-norske Styrelse i flere Retninger
havde vist liberalere Tendenser, end det norske Storting viste i de første Aar af
Frihedstiden. Allerede 1761 havde saaledes Regjeringen udtalt det - desværre
ikke gennemførte - Princip, at det skulde være alle Kjøbstadsborgere tilladt at
195 ernære sig paa enhver lovlig Maade, men paa det første Storting betegnede en
Komite dette som en af Alle erkjendt Uorden, som man snarest muligt burde
raade Bod paa. I disse og mange andre Retninger er det først de senere
Generationer, der ere opvoxede i Frihedens Luft, som have vovet at optage og
videre udføre de liberale Grundsætninger, som tildels allerede den sidste Del af
200 forrige Aarhundrede havde opstillet eller antydte. Men om end vort Liv i den
sidste Tid paa mange Maader har artet sig forskjelligt fra det tidligere, saa staar
det dog fremdeles fast, at vi ere inderligt sammenvoxede med de Slægter, som
have levet under Absolutismens og den danske Forenings Tider. I det Store og
Væsentlige have vi kunnet indskrænke os til at bygge videre paa et gammelt
205 Grundlag, og dette er det stærkeste Bevis paa Sundheden af den under
Foreningen med Danmark udviklede Samfundsorden, at vi ovenpaa den har
kunnet bygge et stærkt Frihedslivs Fundamenter, uden at Grundvolden er
brustet.

210 Men, vil man sige, naar vi med Uvillie vende os bort fra hin Tid, hvor ingen
glimrende Bedrift spreder Glands over Nordmændenes og Norges Navn, saa er
det, fordi Forkuelsen hviler over den nationale Aand, fordi Nordmændene
villie- og tankeløst have ladet Fremmede raade over sin Skjæbne og fundet sig i,
at et ældgammelt berømt Rige forvandlede til en underordnet Provinds. Det er
215 sandt, mine Herrer, at hin Tids Nordmænd, ligesaa lidt som den nærværende
Tids, havde ladet Verden gjenlyde af sine Bedrifters Ros. Naar de traadte op
ligeoverfor den ydre Verden, var det sammen med de Danske, ligesom vi nu
sammen med de Svenske. Men Bevistheden om at være et eget Rige og et
særskilt Folk har aldrig forladt Nordmændene. Da det gamle Norge, hvis Glands
220 er saa forførerisk for Mange, efter en lang Hensygnen døde Sottedøden, var
denne Bevisthed svag og dunkel. I Begyndelsen af det sextende Aarhundrede var
Mindet om de gamle Tider næsten aldeles forglemt. Folket vaandede sig i

økonomisk Fortrykthed, og de moralske og aandelige Kræfter vare brudte i
225 Tidens almindelige Fordærvelse. Kun en dunkel Erindring om Hellig-Olaf og
Kjærligheden til hans Lov syntes at holde Landet sammen. Da kom en ny Tids
Aandepust op til Norden, rensende og styrkende. Reformationen henveiede
den gamle Stilstand og vakte nyt Liv og nye Kræfter. Man droges atter hen til
Betragtningen af de gamle Minder, tog frem de afblegede gamle Skrifter, hvis
230 Træk havde været den foregaaende Tidsalder saa ligegyldige og uforstaaelige.
Det var danske Mænd, som opmuntrede Normændene til atter at hente frem sin
Oltids Minder. Det sextende Aarhundredes Oversættere og Forfattere, Laurids
Hanssøn, Absalon Pedersøn Beyer og Peder Claussøn Friis, have efter sin egen
Tilstaaelse skrevet efter danske Mænds Tilskyndelse. At forfølge den nationale
235 Bevidstheds langsomme Væxt, er mig her ikke tilladt. Men to Momenter vil jeg
særlig fremhæve, som i mine Tanker meget have bidraget til Udviklingen af
Nordmændenes Selvbevidsthed: det er Samlivet med de Danske og Kampen
med de Svenske. Hint Samliv har havt en eiendommelig Charakter, hvis fulde
Forstaaelse falder vanskelig for den nuværende Slægt, der har tabt Forstaaelsens
240 Forudsætninger. I den danske og den norske Folke-Eiendommelighed har der
været baade tiltrækkende og frastødende Kræfter, der under sin samtidige
Virksomhed uden Tvivl have [...] en æggende og ansporende Indflydelse paa
den mod sin Udvikling fremadstræbende Norskhed. En kommende Tid vil
maaske bedre forstaa det. Thi vi se allerede nu, at vore Digtere, ligesom af en
245 skjult Kraft, drages ned til Brødrene paa Slettelandet og derfra hente ny Skyrke.
Det andet Moment er tydeligere og paatageligere. Fra Midten af det syttende
Aarhundrede bliver Kampen paa Grændsen for at værges Landet mod fiendtligt
Anfald en Nationalsag, der vækker Folkets Begeistring, og det heldige Udfald
giver for hver Gang Folket en forhøiet Selvbevidsthed. I det attende
250 Aarhundrede træder os imøde en udviklet Nationalfølelse, der ender med at
finde Samlivets gamle Former utilfredsstillende. Universitetssagen var dens
første Seier. Da strax efter Foreningsbaandet brast, stod den rede til at værges
Landets Uafhængighed. Vor Frihed og Selvstændighed er Frugten af hin under
Foreningen med Danmark vakte, nærede og rensede Selvbevidsthed.

255

Men det er først og sidst den provindsielle Afhængighed, der siges at klæbe ved
hin Tids Norge, som afskrækker de nulevende Nordmænd fra at erkjende sin
Sammenhæng med hine Slægter. Man sætter, som bekjendt, ved Aaret 1537 en
af disse bratte Overgange, hvis Ugyldighed i Almindelighed jeg allerede har
260 omtalt. Norge skal da være sunket ned fra et selvstændigt Kongerige til en
Provinds, et Ledemod af Danmarks Rige. Det er det Besynderlige ved denne

Begivenhed, at ingen Nordmænd i det sextende Aarhundrede synes at have mærket den. Det Document, hvortil Forvandlingen støttes, blev først et Par
265 Aarhundreder efter trykt og fuldstændig bekjendt. Det vilde være en let Sag statsretlig at paavise Ugylgheden af det Fundament, man her har troet at finde for Bestemmelsen af Norges Stilling i Unionen; men jeg skal holde mig til de factiske Forhold. Hvad der skede i 1537, var, at Reformationen indførtes, og de catholske Biskoppers verdslige Magt bortfaldt. Deraf blev det en Følge, at det
270 norske Rigsraad forsvandt, da de Adelsmænd, der bleve tilbage, vare for faa og intetsigende til at danne nogen Rigsrepræsentation. Man har lagt megen Elsk paa den norske Adel, paa samme Tid som man har glædet sig ved vor demokratiske Udvikling. Det forekommer mig, at der er liden Grund til at sørge over, at det fremspirende Adelsvælde saa hurtig blev knust i Norge. Der
275 manglede hos os de nødvendige Betingelser for Adelens Trivsel, og dens Evne til at styre Landet var liden eller ingen; i den nærmeste Tid før 1537 synes Tilstanden i Norge at have nærmet sig stærkt til det rene Anarchi. De, som skulde lede Landets Anliggender, betragtede det som en Standsret, som de gjorde Brug af efter Behag, ikke som en Forpligtelse. Den kunstige
280 Livsforlængelse, som Calmarunionens Rivalitet mellem Nordens Folk forskaffede det forlængst hentærede gamle Norge, kunde ikke opretholdes længere. Ulykken var ikke den, at en Institution faldt bort, som manglede Levedygtighed, men at hverken det hele Folk eller nogen enkelt Stand eller Corporation var istand til at gribe Landets Styrelse. Det var under disse
285 Omstændigheder en naturlig Tingenes Gang, at det danske Rigsraad indtog den ledige Plads og trængte sig imellem Kongen og det norske Folk, for at forhindre, at en uindskrænket Magt skulde tilfalde Kongen i Norge. Dette er i det Væsentlige den Forandring i Norges Statsret, der daterer sig fra 1537, - en Forandring, der vistnok fordunkler og gjør Skaar i Norges Selvstændighed i
290 Tidsrummet indtil 1660, men ikke tilintetgjør dets Stilling som særskilt Rige, der udtrykkelig er anerkjendt i Christian IV's norske Lov af 1604. Hine Dages Nordmænd ansaa det uden Tvivl for Kongens egen Sag, hvem han vilde tage til sit Raad, og hvilken Indflydelse han vilde indrømme dette paa Regjerings-Anliggenderne. Men om Norges Rige Existents tvivlede de aldrig. Derfor kunde
295 en Nordmand i 1656 tale kraftigen mod Arild Huitfeldt, der først ymtede om den danske Herredags Beslutninger mod Norge i 1536: "Derfor," siger den ubekjendte Nordmand, "maa de Danske vogte sig for saadan Dumdristighed, og have Arild Huitfeldt ikke gjort Ret, at han har givet Scandalium og Aarsag til Saadant og mere beflittet sig paa at skrive sin Krønike for sin egen og den danske
300 Adels Høihed end efter Historiens Sandhed og Retmæssighed. Enhver Dansk

(være sig Arild Huitfeldts Parti og saadanne, som hans dumdristige Assertioner gjerne vil propugnere og forfægte) maatte betænke, at Saadant kunde give Aarsag til Rebellion imellem Rigerne, og at Norges Arvinger og Indvaanere heraf kunde foraarsages at tage Sværdet i Haanden og vise de Danske, at de ikke vilde saadan Overvold eller Undertrængsel længere fordrage, hvilket de Danske i Længden kunde selv mest angre og fortryde."

Naar vi ikke forlange af en Tidsalder, hvad den umulig kan yde, naar vi glæde os i den demokratiske Form, vort Samfund har faaet, er der ingen Grund til patriotisk Græmmelse over det Uligeartede i Unionsforbindelsen mellem Danmark og Norge i Tidsrummet fra 1537 til 1660. Efterat det sidste Spor af det gamle Norge var forsvundet, behøvedes der et Tidsrum af henved 300 Aar til at udvikle de Samfundselementer, hvoraf en selvstændig Stat skulde bygges. Det er det unge Norges Tilblivelseshistorie, et langs Tidsrum af stille Arbeide, der ikke giver Stof til begeistret Skildring, men har Krav paa taknemmelig Ihukommelse. Norge stod usselt og elendigt, med en Befolkning, som maaske var mindre end 400,000 Mennesker, med en Statsindtægt, som maaske var mindre end Sjællands; med en Befolkning af Bønder, for en meget stor Del Leilændinge, der drev sin Næring og Bjerling efter gammel Skik og forresten indstrænkede sig til sit Fadervor; ingen Adel, ingen Embedsstand; en faatallig og forkommen Kjøbstandsbefolkning; det aandelige Liv for længe siden slukt. Over dette nivellerende Samfunds demokratiske Udvikling vaagede, i den første Tid, det danske Rigsraad og den danske Adel. Deres Opgave var at forhindre Opkomsten af en norsk Adel, hvoraf Levninger endnu fandtes, og deres Politik var at hævde en fri Bondestand. Efter lang Kamp blev Leilændingens Stilling sikret; lidt efter lidt forøgedes Odelsbøndernes Tal. Nye Næringskilder maatte opkomme og de gamle udvides, for at hæve Befolkningen over Fattigdommens Usselhed; dens Blik maatte løftes ud over den enkelte Bygd; Almenoplysningens Veie maatte banes. Kjøbstandsbefolkningen maatte fremhjelpes, for i et engere Samliv at udvikle en Dannelse, der hævdede sig over det tarveligste Lavmaal. En i Videnskabens Skole udviklet Embedsstand maatte hæve sig til denne Befolknings Leder og Styrer. - Under denne Gjenfødelses-Proces naaede Norge lidt efter lidt en anerkjendt Likeberettigelse med Danmark. I det syttende Aarhundrede blev dets Betydning for den samlede Stat vurdert, i det attende hyppig overvurderet. I det fælles aandelige Liv, hvor det længe kun var modtagende, udøvede det siden en for dets Retning stundom bestemmende Indflydelse.

De Slægtled, der have baaret det tunge Arbeide, hvis Frugter vi nyde, ere vore sande Fædre. Deres Bedrift har ingen Glands, men den har naaet sit Maal, - et Maal, som igjennem lange Tider har været omfattet med naiv, kjærlighedsfuld Begeistring. Og Maalet er naaet i inderligt Samliv og Samvirken med

345 Broderfolkene. Naar vi glæde os i vor Lykke, - en Lykke, som mange Folk med en mere glimrende Historie endnu længes efter, - hente vi fra vor Fortid en sikker Forvisning om, at det er under et nært Samliv og en fast Tilslutning til vore Frænder, den skal værnes og bevares. Den, som arbeider for Splittelsen, arbeider for Fortabelsen.

350 *) Til Oplysning om det faktiske Forhold kan i Forbigaaende anføres, at da man i 1815 i Nationalbladet foretog en Optælling over Nordmænd ansatte i Danmark og Danske ansatte i Norge, fandt man, at der ved Fraskillelsen havde været 208 Nordmænd i Danmark og 156 Danske i Norge. Denne Opgave, der

355 ikke omfatter de militære Embedsmænd, blev, saavidt vides, anseet for paalidelig.

Kilde

Birkeland, M og Johan Ernst Sars: To Foredrag om Skandinavisme og Norskhed, Christiania 1867, s.5-18

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/vore-faedre>